

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN GOD PERCEPTION AND PSYCHOLOGICAL RESILIENCE IN THE 14-18 AGE GROUP

Bülent DİLMAÇ¹

bulentdilmac@gmail.com

Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim

Ayşenur ÇİFCİ²

Milli Eğitim Bakanlığı

aysenurbagci88@hotmail.com

Abstract

The aim of this study is to investigate the relationship between God's perception and resilience of 14-18 age group. The study was carried out in accordance with the relational screening model which is a subtype of general screening model. The population of the study consists of adolescents aged 14-18 years living in Konya. The study group consisted of K8 - K12 class students who were selected by random cluster sampling method in 2016-2017 academic year in secondary schools of Konya provinces and districts. "God Perception Scale", "Resilience Scale" and "personal information form" developed by the researcher were used in the study. In the research, independent samples t-Test analysis was used to determine whether there was a significant difference between the scores of the adolescents according to their gender. One-way analysis of variance was used to determine the significant difference between the scores of the adolescents according to their age levels and school types. The relationship between the scales applied to adolescents was analyzed by Pearson Product Moment Correlation analysis. Research findings in the light of the results obtained; a significant positive correlation was found between the sub-dimensions of the resilience of adolescents and the sub-dimensions of God perception scale.

Keywords: Adolescent, Resilience, God perception

14-18 YAŞ GRUBUNDA TANRI ALGISI İLE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Özet

Araştırmanın amacı, 14-18 yaş ergen grubunun Tanrı algısı ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma, genel tarama modelinin bir alt türü olan ilişkisel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma evrenini Konya ilinde yaşayan 14-18 yaş arasındaki ergenler ve araştırmanın çalışma grubunu, araştırma amacına uygun olarak 2016-2017 eğitim öğretim yılında Konya il ve ilçelerinin ortaöğretim kurumlarında eğitim öğretimine devam eden ve tesadüfî küme örnekleme yöntemi ile seçilen ortaokul 8.sınıf, lise1,

¹Prof. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye, <https://orcid.org/0000-0001-5753-9355>

² Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Konya, Türkiye, <https://orcid.org/0000-0001-9222-3583>

lise2, lise3. ve lise4. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmada “Tanrı Algısı Ölçeği”, “Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği” ve araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmada ergenlerin cinsiyetlerine göre ölçeklerden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık olup olmadığına bağımsız örneklem t-Testi analizi ile bakılmıştır. Ergenlerin yaş düzeylerine göre ve öğrenim gördükleri okul türlerine göre ölçeklerden aldıkları puanlar arasındaki anlamlı farklılığa tek yönlü varyans analizi ile bakılmıştır. Ergenlere uygulanan ölçekler arasındaki ilişkiye Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi ile bakılmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular ışığında; ergenlerin psikolojik sağlık ölçeğinin alt faktörleri ile Tanrı algısı ölçeğinin alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ergen, Psikolojik Dayanıklılık, Tanrı algısı

GİRİŞ

Günümüz insanının dinle olan bağı da geçmişte olduğu gibi halen sürmektedir. Bu bağ kimi zaman insanın psikolojik sağlığını olumlu etkilerken; kimi zaman da sorunlar yaşamasına sebep olabilmektedir. Ruh sağlığı ile dini inançların arasındaki ilişkisi özellikle yurtdışında pek çok araştırmacının dikkatini çekmiş ve bu konuda araştırma yapılmasına sebep olmuştur. Araştırmalar sonucunda, dindarlık eğilimi ile ruh sağlığı konusunda yapılmış olan çalışmalar birbiri ile tutarlı sonuçlar ortaya koymuştur (Güler, 2010). Ancak bir taraftan da dini inanç ya da dindarlığın insanın ruhsal sağlığına veya iyi olma haline olumlu veya olumsuz katkısının olup olmadığı modern psikoloji tarihinde tartışılan bir konu olmuştur. Kişinin sahip olduğu dini inancı ile olan bağlantısı psikolojik olarak iyi hissetmesini hem direkt olarak hem de dolaylı olarak etkisinin olduğu bilinmektedir. Araştırmalarda da bu etki bireyin sosyalliği, problemlerle baş etme yöntemi ve sağlık konusunda faydalı bilgiler kullanması açısından da kişinin dini inanca bağlantısı sonucunda psikoloji üzerindeki etkisini göstermektedir (Seyhan, 2012).

Ergenlik döneminde de bireyin yaşadığı kaygı, stres ve olumsuz yaşam standartlarına karşı içerisinde bulunduğu ortamlara bağlı olarak; dini inançların benimsenmesi ya da kuvvetlenmesi ile azalması veya yok olması söz konusudur.

Dua ve inanç terapisinin bazı psikolojik rahatsızlıklara karşı olumlu sonuçlar vermesinden dolayı ergenlerin içerisinde bulunduğu gelişim evreleri göz önüne alınarak sıkıntı, stres ve kimlik karmaşası sonucu oluşan bunalımlı dönemi dua ve ibadet hayatlarını diri tutarak daha rahat aşabilecekleri düşünülmektedir (Koç, 2003). Calvert (2010)'in araştırmasında, Tanrı ile yakın ve güvenli olan ilişkinin psikolojik sağlık ile pozitif ilişkisi olduğu; uzak ve reddedici ilişkinin psikolojik sağlık ile negatif ilişkili olduğu gözlenmiştir. Bu araştırmalar çerçevesinde de Yaratıcı ile kurulan güven ilişkisinin psikolojik iyi olmayı desteklediği, güvensiz ilişkinin ise psikolojik iyi olma ile olumsuz yönde ilişki içerisinde olduğunu belirtilmiştir.

Yaşam sürecinde insanın başına gelebilecek olayları bilebilmesi ve bunlara karşı önlemler alması pek mümkün değildir. Daha çok sahip olduğu yeteneklerle kazandığı bağımsızlığın siteminin yaşadığı riskli durumlara karşı koruyucu ve uyum süreci olarak kullanılabilir. Birey bazen de sahip olduğu inanç sistemini bir sığınma ve rahatlama ve huzur kaynağı olarak da kullanılabilir. Ergenlik, insan için bunalımlı ve istikrarsızlıklar içerisinde kendine ait bir dünya oluşturmasıyla kimlik arayışına girdiği bir gelişim dönemi olmasından dolayı kimliğini ve kişiliğini oturtmak için bir arayış içine girer (Albayrak, 1995). Bu arayış içinde olan ergen için dini inancın; güvenlik, anlamlı bir sığınak ve bir değer gibi psikolojik ihtiyaçlarına cevap vermesi bakımından önemlidir (Hökelekli, 1998).

Psikolojik sağlık, güncel ve önemli (Kararımk, 2006) olması ile son zamanlar da üzerinde çokça durulan bir kavram haline gelmiştir (Öz ve Yılmaz, 2009). Risk altındaki çocuklar üzerinde yapılan çalışmalar ile etkisinin otuz yıl öncesinde başlayıp ilgi alanının giderek arttığı bir araştırma konusu olmuştur (Gizir, 2007). Psikolojik sağlık, bireyin uyum sağlaması ve yaşadığı zor koşullarla mücadele etmesi anlamına gelmektedir. Yani bireylerin psikolojik sağlık düzeylerini yükseltecek stratejiler geliştirilerek yaşadıkları veya yaşayacakları problemlerin üstesinden

gelebilecekleri yapılan araştırmalarda görülmüştür (Öz ve Yılmaz, 2009). Bunlara ilaveten yaşanan risklere karşın bireylerin üzerindeki etkiyi azaltmak için önleyici çalışmalar ihtiyaç haline gelmiştir (Gizir, 2007).

Bireyin, her şeye gücü yeten kudret sahibi tarafından korunduğu bilmek ve sıkıntı anında O'na sığınmak, ergen psikolojisi üzerinde psikoterapötik bir önem taşımaktadır (Gürsu, 2011).Ergenlik olumlu veya olumsuz tüm duyguların fazla olarak yaşandığı, önceki dönemlere kıyasla öfkenin, kaygının ve çatışmanın görüldüğu bir gelişim dönemidir. Yani bireyin psikolojik sağamlık açısından risk durumları ile karşılaştığı bir dönemdir. Yoğun sıkıntının yaşandığı bu dönemde bireyin Tanrı'ya olan bakışı onun ergenlik döneminde yaşadığı ruhsal sıkıntılarla baş etmesinde yardımcı olabilmektedir (Gürsu, 2011). İncanın, psikolojik sağlık üzerindeki etkisinin incelemesi son zamanlarda artmıştır. Bireyin sahip olduğu inanç algısının hayatı üzerinde önemli bir role sahip olduğu görülmüştür (Lee ve Newberg, 2005).

Psikolojik sağamlık konusunda önemli bir faktör, yaşantılar sonucunda bireyin daha uyumlu ve yapıcı tepki vermesini sağlayan koruyucu faktörlerdir (Kararımak, 2016).Koruyucu faktörler, risk faktörleri sonucu oluşacak olumsuz durumları ortadan kaldıran ve olası etkileri azaltan faktörlerdir (Masten ve Reed, 2002)

Her birey zihninde kendine ait bir tanrı tasavvuru oluşturmuştur. Hemen hemen tüm dinler incelendiğinde genellikle inanan insanlar için Tanrı, sevginin ve güven duygusunun kaynağı olarak algılanırken, yanlış yapmaktan vazgeçmeyenleri cezalandıran güç ve otorite temsilidir (Erdoğan, 2014). Bireyin çevrenin etkisiyle geliştirdiği Tanrı imajı ve Tanrı'ya yüklediği anlamlar hem kendisi ile ilgili hem de dış dünya ile ilgili bakış açısı oluşturmaktadır (Güngördü, 2001).

Bireyin hayat, güç ve sevgi ihtiyaçlarını giderebilecek, onun rahatlatacak tek unsur Tanrı olduğunu ifade ederler. Bu durum bireyin memnuniyetini de etkilemektedir (Hughes, 2004). Seybold ve Hill (2001), dinin incanın bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerinde tamamen olmasa da büyük oranda etkisi olduğunu söylemektedirler. Bireyin Allah'a olan inancı ne olursa olsun yaşadığı risk faktörleri onun dua etmeye yönlendirebilmektedir. Bu durum kişinin rahatlamasını ve moralinin iyileşmesine katkı sağlamaktadır (Hökelekli, 1998). Olumsuz durumlara karşı dua eden ve ibadet eden ergenlerin ruh sağlıklarının iyi seyrettiği tespit edilmiştir (Koç, 2004).

Araştırmalarda incelendiğinde, Tanrı algısı olumsuz olan bireylerin daha depresif, psikolojik sorunları fazla ve kaygılı oldukları görülmüştür. Bunları yaşayan bireyin hayata karşı ilgisi az, yaşadığı olumsuz durumlarla başa çıkma konusunda yetersiz olduğu görülmektedir. Açıkça anlaşılmaktadır ki olumsuz Tanrı algısı travmatik olaylardan sonra yaşanan durumu negatif yönde etkilemektedir. Veya bunun aksine bireyin olumlu algısı yaşanan durumu olumlu yönde etkileyebileceği düşünölmektedir. Örneğin, Hz. Muhammed (sav), yaşamı boyunca birçok zorluklarla karşılaşmış, günümüz açısında travma diyebileceğimiz olaylar olmuştur. Bunca olaya karşı her zaman Allah' a sığınmış hatta Rabbinin O'nu terbiye ettiğini buyurmuştur ve sabırla bütün zorlukları aşmayı başarmıştır (Dinvar, 2011). Ayrıca yalnız hissettiği zamanlarda da, Allah, ayetleri ile bildirerek yalnız olmadığını hatırlatmıştır (İnşirah Suresi). Görmekteyiz ki, inançlarımız ruh halimizle özdeşlemiştir. Yaşanılan birçok sıkıntılı duruma karşı başa çıkma araçları olarak rol alırlar (Güngördü, 2001).

Yapılan literatür incelemesi sonucunda araştırmamız, 14-18 yaş grubu ergenlerin Tanrı algısı ile psikolojik sağamlıkları arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda aşağdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. 14-18 yaş ergenlerin yaşlarına göre Psikolojik dayanıklılık ve Tanrı algıları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
2. 14-18 yaş ergenlerin Tanrı algısı ölçeği uygulanan bireylerin olumlu Tanrı algısı ile psikolojik sağamlık düzeylerinde anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. 14-18 yaş ergenlerin Tanrı algısı ölçeği uygulanan bireylerin olumsuz Tanrı algısı ile psikolojik sağamlık düzeylerinde anlamlı bir ilişki var mıdır?

4. 14-18 yaş ergenlerinin Tanrı algıları ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın amacı doğrultusunda, çalışma ilişkisel tarama modeliyle yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, amacına uygun olarak 2016–2017 yılında Konya İl ve ilçelerinin ortaöğretim kurumlarında eğitim öğretimine devam eden ve tesadüfi küme ile seçilen ortaokula ve liseye devam eden 894 ergen (572 kız, 322 erkek) üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (EPDÖ)

Ölçek ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini ölçmeye yönelik geliştirilen ve bireyin kendisi hakkında bilgi vermesi esasına dayalı olan bir ölçme aracıdır. Ölçek 29 madde ile ‘aile desteği (7 madde)’, ‘akran desteği (5 madde)’, ‘okul desteği (5 madde)’, ‘uyum (4 madde)’, ‘mücadele azmi (5 madde)’, ‘empati (3 madde)’ olmak üzere altı boyuttan oluşmaktadır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın %56,99’nu açıklayan 6 faktörlü bir yapıdan oluşan 29 maddelik bir ölçek elde edilmiştir. Aile desteği boyutu toplam varyansın %23,26’sını açıklamakta ve faktör yükleri .71 ile .79 arasında, akran desteği boyutu toplam varyansın %9,81’ini açıklamakta ve faktör yükleri .67 ile .78 arasında, okul aile desteği boyutu toplam varyansın %8,06’sını açıklamakta ve faktör yükleri .67 ile .78 arasında, uyum alt boyutu toplam varyansın %7,25’ini açıklamakta ve faktör yükleri .57 ile .82 arasında, mücadele azmi alt boyutu toplam varyansın %4,54’ünü açıklamakta ve faktör yükleri .51 ile .70 arasında, ve empati alt boyutu toplam varyansın %4,08’ini açıklamakta ve faktör yükleri .64 ile .76 arasında değişmektedir (Bulut, Doğan ve Altundağ, 2013).

Tanrı Algısı Ölçeği

Güler (2007), tarafından hazırlanan 32 maddelik Tanrı Algısı Soru Formu kullanılmıştır. Form 5li Likert tipi olarak hazırlanmıştır. Formu oluşturan soruların yarısı Seven ve Affedici Tanrı’yı; yarısı da Cezalandıran Tanrı’yı niteleyen maddelerden oluşmuştur. Form maddeleri oluşturulurken seçkisiz olarak belirlenen bireylere Tanrı algıları sorulmuş ve bu konuda bir kompozisyon yazmaları istenmiştir. İlgili literatür incelenerek ölçek ifadeleri yazılmış ve form 32 madde ile analize hazır hale getirilmiştir. Ölçek maddeleri hazırlanırken Tanrı algısı olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayrılmış, bu boyutları belirlemede de iki tip yönelim belirlenmiştir. Bunlar Tanrı’ya sevgi yönelimi ve korku yönelimidir. Korku yönelimli Tanrı algısında “Cezalandıran, Affetmeyen, Uzak, Korkutucu Tanrı ile ilgili ifadeler; sevgi yönelimli Tanrı algısında ise “Affeden, Şefkatli, Çok Seven, Güvenilir Tanrı” ile ilgili ifadeler ölçek maddelerini meydana getirmiştir. Ölçekteki ifadelerin bu yönelimleri karşıladığını sınamak için konusunda uzman olan akademisyenlerden her bir ifadenin hangi yönelimi (Sevgi X Korku) ölçtüğünü belirtmeleri istenmiş; tüm yorumlar göz önüne alınarak ölçeğin geçerlik analizi gerçekleştirilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Ergenlerin Tanrı algısı ve psikolojik sağlamlık düzeylerini etkilediği düşünülen bazı demografik değişkenlere ait verilerin elde edilmesi amacıyla, araştırmacı tarafından “Kişisel Bilgi Formu” hazırlanmıştır. Bu formda öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, ailenin türü, okul türüne ilişkin oluşturulmuş sosyo-demografik özellikleri içeren sorular yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Yapılan çalışmada 14-18 yaş aralığında ergen tanımını kapsayan öğrencilerden toplanan veriler SPSS-21 paket programına işlenmiştir. Toplanan 1205 veri içerisinde uç değerler ve kayıp veriler incelendikten sonra 311 veri çalışmadan çıkarılarak 894 veri üzerinden analizler yapılmıştır. Ölçeklerin dağılımlarına ilişkin betimsel istatistiklere (ortalama, standart sapma, minimum değer, maksimum değer, çarpıklık) yer verilmiştir. Ergenlerin cinsiyetlerine göre ölçeklerden aldıkları

puanlar arasında anlamlı farklılık olup olmadığına Independent-Sample (Bağımsız Örneklem) T-Testi analizi ile bakılmıştır. Ergenlerin yaş düzeylerine göre ve öğrenim gördükleri okul türlerine göre ölçeklerden aldıkları puanlar arasındaki anlamlı farklılığa One-Way ANOVA (Tek Yönlü Varyans) analizi ile bakılmıştır. Ergenlere uygulanan ölçekler arasındaki ilişkiye Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi ile bakılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde alt problemlerle ilgili bulgulara yer verilmiştir. Ergenlerin psikolojik sağlamlık ile Tanrı algısı ilişkisine yönelik puanlarını açıklama gücü incelenmiştir.

Tablo 1: *Ergenlerin Yaşlarına Göre Tanrı Algısı Ölçeğinin Geneli ve Alt Faktörlerine Yönelik Algıları Arasındaki Farklılığa İlişkin One-Way ANOVA Sonuçları*

	Yaş	N	\bar{X}	S	F(4-889)	p	Post Hoc (Tukey)
Seven Tanrı	14	183	37,46	2,50	,30	,878	
	15	209	37,55	2,50			
	16	283	37,47	2,38			
	17	169	37,70	2,66			
	18	50	37,66	2,18			
Tanrı'ya Yönelik Olumlu Duygular	14	183	19,03	1,32	2,21	,067	
	15	209	18,99	1,39			
	16	283	18,69	1,59			
	17	169	18,75	1,46			
	18	50	18,84	1,48			
Uzak/Umursamaz Tanrı	14	183	18,50	1,92	3,30	,011*	16>18, 17>18
	15	209	18,28	2,18			
	16	283	18,69	1,78			
	17	169	18,67	1,76			
	18	50	17,82	2,18			
Korkutan ve Cezalandıran Tanrı	14	183	13,11	2,17	2,36	,052	
	15	209	12,55	2,19			
	16	283	12,93	1,92			
	17	169	12,84	1,86			
	18	50	12,50	1,84			
Tanrı'ya Yönelik Olumsuz Duygular	14	183	12,52	2,46	7,24	,000*	14>16, 14>17, 14>18
	15	209	11,94	2,62			
	16	283	11,61	2,61			
	17	169	11,28	2,62			
	18	50	10,90	2,94			

*p<,05

Tablo 1'e bakıldığında 14-18 yaş aralığına sahip ergenlerin yaş düzeylerine göre Tanrı algısı ölçeğinin alt faktörlerine ilişkin algıları arasındaki farklılığın incelendiği görülmektedir. "Seven Tanrı" alt faktöründe ergenlerin yaş düzeylerine göre algıları arasında $F_{(4-889)}=,30$, $p=,878>,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. "Tanrı'ya Yönelik Olumlu Duygular" alt faktöründe ergenlerin yaş düzeylerine göre algıları arasında $F_{(4-889)}=2,21$, $p=,067>,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

"Uzak/Umursamaz Tanrı" alt faktöründe ergenlerin yaş düzeylerine göre algıları arasında $F_{(4-889)}=3,30$, $p=,011<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık 16 yaşında olan ergenlerin algılarının ($\bar{X}=18,69$) ve 17 yaşında olan ergenlerin algılarının ($\bar{X}=18,67$), 18 yaşında olan ergenlerin algılarından ($\bar{X}=17,82$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. 18 yaşında olan ergenlerin uzak/umursamaz Tanrı algıda puan düştüğü için ters kodlama yapıldığından dolayı daha olumsuz algıya sahip olduğu Tanrı'ya yönelik uzaklaşma içine girdikleri ve daha az umursadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

"Korkutan ve Cezalandıran Tanrı" alt faktöründe ergenlerin yaş düzeylerine göre algıları arasında $F_{(4-889)}=2,36$, $p=,052>,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

“Tanrı’ya Yönelik Olumsuz Duygular” alt faktöründe ergenlerin yaş düzeylerine göre algıları arasında $F_{(4-889)}=7,24$, $p=,000<,05$ ’e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık 14 yaşında olan ergenlerin algılarının ($\bar{X}=12,52$), 16 yaşında olan ergenlerin algılarından ($\bar{X}=11,61$), 17 yaşında olan ergenlerin algılarından ($\bar{X}=11,28$) ve 18 yaşında olan ergenlerin algılarından ($\bar{X}=10,90$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. 14 yaşında olan ergenlerin Tanrı’ya yönelik olumsuz duygular içinde olma düzeylerinin diğer yaş gruplarına göre daha düşük olduğu yani Tanrı’ya yönelik daha olumlu duygular içerisinde olduğu görülmektedir. Ergenlerin yaş düzeyleri arttıkça Tanrı’ya yönelik olumsuz duygularında arttığı görülmektedir.

Tablo 2: Ergenlerin Yaşlarına Göre Psikoloji Dayanıklılık Ölçeğinin Geneli ve Alt Faktörlerine Yönelik Algıları Arasındaki Farklılığa İlişkin One-Way ANOVA Sonuçları

	Yaş	N	\bar{X}	S	F(4-889)	p	Post Hoc (Tukey)
Aile Desteği	14	183	24,73	2,95	2,82	,024*	14>18
	15	209	24,35	3,31			
	16	283	24,42	3,23			
	17	169	23,96	3,30			
	18	50	23,22	3,18			
Akran Desteği	14	183	18,48	2,06	1,52	,194	
	15	209	18,47	2,04			
	16	283	18,60	2,02			
	17	169	18,42	1,96			
	18	50	17,84	2,38			
Okul Desteği	14	183	16,15	3,37	6,43	,000*	14>15
	15	209	14,71	4,06			14>16
	16	283	14,51	3,65			14>18
	17	169	15,20	3,60			
	18	50	14,58	3,10			
Uyum	14	183	12,44	2,11	4,59	,001*	14>16,
	15	209	12,58	2,15			15>16
	16	283	11,83	2,25			
	17	169	12,38	2,18			
	18	50	11,94	2,05			
Mücadele Azmi	14	183	15,24	3,15	8,26	,000*	14>15,
	15	209	14,27	3,31			14>17
	16	283	14,48	3,16			14>18
	17	169	14,07	3,36			16>18
	18	50	12,44	3,08			
Empati	14	183	10,11	1,58	2,82	,024*	15>18
	15	209	10,17	1,69			
	16	283	9,78	1,69			
	17	169	10,06	1,63			
	18	50	9,58	1,55			
Psikolojik Dayanıklılık Düzeyi	14	183	97,15	8,91	7,01	,000*	14>16,
	15	209	94,56	10,70			14>17,
	16	283	93,63	9,99			14>18
	17	169	94,09	9,68			
	18	50	89,60	9,19			15>18

* $p<,05$

Tablo 2’ye bakıldığında 14-18 yaş aralığına sahip ergenlerin yaş düzeylerine göre ergen psikolojik dayanıklılık ölçeğinin geneli ve alt faktörlerine ilişkin dayanıklılık düzeyleri arasındaki farklılığın incelendiği görülmektedir. “Aile Desteği” alt faktöründe ergenlerin yaş düzeylerine göre psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında $F_{(4-889)}=2,82$, $p=,024<,05$ ’e göre anlamlı farklılık olduğu

görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, 14 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının ($\bar{X} = 24,73$), 18 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarından ($\bar{X} = 23,22$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

“Akran Desteği” alt faktöründe ergenlerin yaş düzeylerine göre psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında $F_{(4-889)} = 1,52$, $p = ,194 > ,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

“Okul Desteği” alt faktöründe ergenlerin yaş düzeylerine göre psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında $F_{(4-889)} = 6,43$, $p = ,000 < ,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, 14 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının ($\bar{X} = 16,15$), 15 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarından ($\bar{X} = 14,71$), 16 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarından ($\bar{X} = 14,51$) ve 18 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarından ($\bar{X} = 14,58$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

“Uyum” alt faktöründe ergenlerin yaş düzeylerine göre psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında $F_{(4-889)} = 4,59$, $p = ,001 < ,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, 14 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının ($\bar{X} = 12,44$) ve 15 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının ($\bar{X} = 12,58$), 16 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarından ($\bar{X} = 11,83$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

“Mücadele Azmi” alt faktöründe ergenlerin yaş düzeylerine göre psikolojik dayanıklılıkları arasında $F_{(4-889)} = 8,26$, $p = ,000 < ,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, 14 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının ($\bar{X} = 15,24$), 15 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarından ($\bar{X} = 14,27$), 17 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarından ($\bar{X} = 14,07$), 18 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarından ($\bar{X} = 12,44$) ve 16 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının ($\bar{X} = 14,48$), 18 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarından ($\bar{X} = 12,44$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

“Empati” alt faktöründe ergenlerin yaş düzeylerine göre psikolojik dayanıklılıkları arasında $F_{(4-889)} = 2,82$, $p = ,024 < ,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, 15 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının ($\bar{X} = 10,17$), 18 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarından ($\bar{X} = 9,58$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Ergen psikolojik dayanıklılık ölçeğinin geneline ilişkin ergenlerin yaş düzeylerine göre arasında $F_{(4-889)} = 7,01$, $p = ,000 < ,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, 14 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının ($\bar{X} = 97,15$), 16 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarından ($\bar{X} = 93,63$), 17 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarından ($\bar{X} = 94,09$), 18 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarından ($\bar{X} = 89,60$) ve 15 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının ($\bar{X} = 94,56$), 18 yaş düzeyine sahip olan ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarından ($\bar{X} = 89,60$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3: Ergenlerin Tanrı Algısı Ölçeğinin Alt Faktörlerine Yönelik Algıları İle Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Geneli ve Alt Faktörlerine Yönelik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

		Seven Tanrı	Olumlu Duygu	Uzak Umursamaz	Korkutan Cezalandıran	Olumsuz Duygu
Aile Desteği	r	,22(*)	,22(*)	,18(*)	,14(*)	,17(*)
Akran Desteği	r	,13(*)	,06(*)	,13(*)	,07(*)	,06(*)
Okul Desteği	r	,07(*)	,07(*)	,13(*)	,13(*)	,14(*)
Uyum	r	,21(*)	,19(*)	,11(*)	,05	,19(*)
Mücadele Azmi	r	,13(*)	,05	,23(*)	,19(*)	,24(*)
Empati	r	,17(*)	,10(*)	,07(*)	,01	,11(*)
Psikolojik Dayanıklılık	r	,25(*)	,18(*)	,24(*)	,19(*)	,26(*)

*p<,05

Tablo 3’de 14-18 yaş aralığında olan ergenlerin Tanrı algıları ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği görülmektedir. Ergen psikolojik dayanıklılık ölçeğinin aile desteği alt faktörü ile Tanrı algısı ölçeğinin geneli ve alt faktörlerine yönelik algıları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Ergen psikolojik dayanıklılık ölçeğinin akran desteği alt faktörü ile Tanrı algısı ölçeğinin geneli ve alt faktörlerine yönelik algıları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Ergen psikolojik dayanıklılık ölçeğinin okul desteği alt faktörü ile Tanrı algısı ölçeğinin geneli ve alt faktörlerine yönelik algıları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Ergen psikolojik dayanıklılık ölçeğinin uyum alt faktörü ile Tanrı algısı ölçeğinin geneli ve alt faktörlerine yönelik algıları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ergenlerin uyuma yönelik dayanıklılık düzeyleri ile Tanrı algısı ölçeğinin korkutan cezalandıran Tanrı alt faktörüne yönelik algıları arasında ilişki olmadığı görülmektedir.

Ergen psikolojik dayanıklılık ölçeğinin mücadele azmi alt faktörü ile Tanrı algısı ölçeğinin geneli ve alt faktörlerine yönelik algıları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Ergen psikolojik dayanıklılık ölçeğinin empati alt faktörü ile Tanrı algısı ölçeğinin geneli ve alt faktörlerine yönelik algıları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ergenlerin empati dayanıklılık düzeyleri ile Tanrı algısı ölçeğinin korkutan cezalandıran Tanrı alt faktörüne yönelik algıları arasında ilişki olmadığı görülmektedir.

Psikolojik dayanıklılık ölçeğinin geneline ilişkin ergenlerin dayanıklılık düzeyleri ile Tanrı algısı ölçeğinin alt faktörlerine ilişkin algıları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Tanrı'ya Yönelik Olumlu Duygular, Seven Tanrı ile Korkutan ve Cezalandıran Tanrı faktörlerinde ergenlerin yaş düzeylerine göre algıları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Uzak/ Umursamaz Tanrı faktöründe ergenlerin yaş düzeylerine göre algıları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak 16 ve 17 yaşında olan ergenlerin algılarının, 18 yaş ergenlerin algılarından yüksek olmasından kaynaklandığı ve 18 yaş ergenlerin Tanrı'ya yönelik uzaklaşma ve daha umursamaz tavır içine girdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca 12 ile 18 yaş arasında ergen grubunun dine ve Tanrı'ya olan inanç ve şüphe etme eğilimlerinin incelendiği araştırmada Tanrının varlığına inanma durumları 12 yaş ergenlerde çok yüksek olarak seyrederken; 18 yaş ergenlerde gittikçe azaldığı söylenebilir. Anlaşıyor ki, ergenlerin yaşları artarken şüphe eğilimleri artarak Tanrıdan uzaklaşıp Tanrıyı algılayışlarını da etkileyebilmektedir (Paloutzion, 1996).

Tanrı'ya yönelik olumsuz duygular, alt faktöründe ergenlerin yaş düzeylerine göre algıları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık 14 yaş ergenlerin 16,17 ve 18 yaş ergenlerin algılarından daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Farklılığın nedeni olarak çalışmamızın bulgularına göre 14 yaş ergenlerin Tanrı'ya yönelik daha olumlu duygular içinde oldukları, yaş ilerledikçe olumsuz duyguların daha baskın olduğu ortaya çıkmıştır.

Çalışmamızın sonuçlarına göre 14 yaş grubu ergenler 18 yaş grubu ergenlere göre daha olumlu bir algıya sahiptirler. Denonchy, Allah algısının ergenlik dönemine kadar bellik aşamalardan geçtiğini ifade etmiştir. 9-10 yaşlarında bireylerin Allah algıları genel olarak çevrenin etkileri sonucunda vasıflandırma dönemi gerçekleşmektedir. Çocuklar Allah'ı büyük, adalet, güzel, genel olarak duygusal olarak tasavvur etmektedirler. 12-13 yaşlarına doğru kendine özgü olarak algılamaya başlarlar. Belli tanımlamalar ile tasavvur etmeye başlarlar: Affeden, Ceza Veren gibi... 15-16 yaşlarına doğru derin bir inanç dönemine girmeye başlar. Ancak ergenin inançlarında korku kavramı derin inanca zarar vermeye başlayabilir. Desabie, yaptığı bir çalışmada 15-19 yaş dönemi ergenlerin imanlarını yitirmeye başladıklarını söylemiştir (Akt: Fırat, 1966). Dinvar (2011), olumsuz Tanrı imgesinin yaşa göre de anlamlı olarak farklılaştığını söylemektedir. Yapılan bu çalışma sonuçları da araştırmamızın bulgusu ile örtüştüğünü göstermektedir. Ancak çelişen çalışmada; Gün gördü (2001), yaptığı çalışmada araştırma grubunda, 20 yaş altı grup 23 yaş üstü gruptan daha karamsar ve Tanrı'yı olumsuz görmektedir. Bunun nedeni olarak bireylerin yaşları ilerledikçe Tanrı'yı daha olumlu olarak algılamaya başlamaları söylenebilir. Ayrıca ortalamalara göre genç yaş grubunun olumsuz Tanrı imgesi puanlarının yetişkin gruptan anlamlı olarak daha yüksek olmasıdır.

Araştırmamızın diğer bulgusunda, psikolojik sağlık ölçeğinin alt faktörü olan akran desteğinin ergenlerin yaş düzeylerine göre arasında anlamlı farklılık olmadığı gözlemlenmiştir. Yapılan araştırmalarda yaş ilerledikçe arkadaş desteğinin arttığı belirlenmiştir. Bu durumun nedeni genç yaştaki grubun yardımlaşmaya açık olması ve yardım ihtiyacı olan akrana destek olma istemesidir (Procidano ve Heller, 1983; Kahrıman, 2006; Akt: Çalışkan ve Çınar, 2010). Bu sonuçlar çalışmamız ile örtüşmemektedir.

Aile desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati alt faktörleri ile ergenlerin yaş düzeylerine göre psikolojik sağlık arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bu anlamlı farklılık 14 yaş düzeyine sahip ergenlerin 16,17 ve 18 yaş ergenlerin psikoloji sağlık durumlarından; 15 yaş ergenlerin de 18 yaş ergenlerin psikolojik sağlık düzeylerinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Sağlam(2012) tarafından yapılan çalışma sonrasında araştırma grubunda 15 yaş grubundaki ergenlerde karşılaştırma grubuna göre daha yüksek psikolojik sağlık belirlenmiştir. Luthar(1999) yaptığı çalışmada ise ergenlere kıyasla daha küçük yaşta ki bireylerin daha savunmasız yani psikolojik sağlık yönünden zayıf oldukları görülmüştür. Bunun nedeni incelediğimizde, Ülkemizde 14-18 yaş dönemi ergenlik döneminin ortalarına gelmektedir. Bu yaştaki ergenlerin bilişsel becerileri gelişmekte ve etkilenme düzeyleri yüksek olmasıdır (Sarıkaya, 2015). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) (2009), bireyin yaşam boyu yaşadığı psikolojik rahatsızlıkların çoğu 14 yaşından önce oluştuğunu söylemiştir.

Ergenler ve çocukların %20'si ruh sağlığı problemleri yaşamaktadır. Günümüzde de yaşanan olumsuz yaşantı durumlarına göre küçük yaşta bireyler olaylardan daha fazla etkilenebilmektedirler (Öz ve Yılmaz, 2009).Grotberg (1995), ise yaşı daha büyük olan çocukların yaşı küçük olanlara oranla, daha fazla içsel güce sahip oldukları ve daha fazla sağlık faktörünü kullanabildiklerini ifade etmiştir. Çalışmamızda 14 yaş grubu ergenlerin daha büyük olan ergenlere yönelik psikolojik sağlık alt boyutlarında yüksek olması bu çalışmayı desteklememiştir.

Çalışmamızı destekleyen araştırmaları incelediğimizde genel olarak ergenlerin psikolojik sağlık düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. 14 ile 15 yaş grubu ergenlerin psikolojik sağlık düzeyleri 16 ile 18 yaş ergenlere göre daha yüksektir. (Saka ve Ceylan, 2018; Turgut, 2015; Ergün, 2016; Kurt, 2013).McCoy(2001) tarafından yapılan başka bir çalışmada da yaş değişkeni ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönde bir ilişki çıkmıştır. Bunun nedeni, yaşa bağlı olarak yaşanan zorluklar ve engeller değişmektedir ve sorumluluklar artmaktadır. Ergenlik döneminde psikolojik, sosyal ve fizyolojik güçlükler yaşayabilmektedir. Yetişkinlik döneminde iş kaybı güç iş durumları ve yaşlılık döneminde hayata tutunma mücadelesi(Akın ve Demirel, 2003; Arslan ve Balkıs, 2014) gibi güçlükler yaşanabilmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki kişinin yaşı ilerledikçe artan sorumluluk ve mücadele sonucunda psikolojik dayanıklılık düzeyleri düşebileceği söylenebilir.

Ergenlerin psikolojik sağlık ölçeğinin alt faktörleri olan aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati dayanıklılık düzeyleri ile Tanrı algısı ölçeğinin alt faktörlerine yönelik algıları ile arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bireylerin kendini algılamasında ve dünyaya bakışında Tanrı algısının etkisi yadsınamaz, ayrıca kişilerin hayata uyum aşamalarında ve yaşamlarında dengeli bir şekilde hareket etmelerinde Tanrı algısı önemli bir rol oynamaktadır. Dinvar (2011), yaptığı çalışmada travma sonrası stres ile olumsuz Tanrı algısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Ancak olumlu Tanrı algısı ile anlamlı bir ilişki çıkmamıştır. Tanrı'ya karşı var olan algılar yaşanan Travmaya göre değişmemiştir. Yapılan çalışmalara bakıldığında olumlu Tanrı algısı ile psikolojik sağlık arsında pozitif bir ilişki varken, kaygı ile negatif yönde bir ilişki çıkmıştır (Maton, 1989; Schaefer ve Gorsuch, 1991). Olumsuz Tanrı algısı ile kaygı ve travma arasında ise pozitif yönde bir ilişki vardır. (G.Justice ve Lambert, 1986; Doehring, 1993; Akt: Dinvar, 2011; Kane, Cheston ve Greer, 1993). Yapıcı'nın (2004) yaptığı çalışmada Çukurova Üniversitesinde gençler Allah'ı olumlu sıfatlarla ifade etmişlerdir. Bireylerin olumlu olarak algılamaları yaşadıkları zorluklarla kolay başa çıkabildikleri söylenebilir.

Seyhan, 2014 yılında yaptığı çalışmada, olumlu-olumsuz Tanrı algısı ile psikolojik iyi olma hali arasındaki ilişki de olumsuz Tanrı algısı ile psikolojik iyi olma hali arasında negatif, olumlu Tanrı algısı ile pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin olumlu Tanrı algıları artarken, psikolojik iyi olma hali artmakta iken; olumsuz Tanrı algıları artarken; psikolojik iyi olma halleri de azalmakta olduğu gözlemlenmiştir.

Ergen psikolojik dayanıklılık ölçeğinin alt faktörlerinden uyum ve empati dayanıklılık düzeyleri ile Tanrı algısının alt faktörlerinden olan Korkutan ve Cezalandıran alt faktörüne yönelik algıları arasında ilişki görülmemiştir. Ancak yapılan bir çalışmada çocukluk yaşantıları ağır geçen, travma yaşayan bireylerin seven Tanrı algılarında azalma ve cezalandırıcı, ilgisiz, öfkeli algılamalarında anlamlı bir artış gözlemlenmiştir (Doehring, 1993; Akt, Dinvar, 2011). Ayrıca psikolojik yeterlilik ve uyum ile zorlukla başa çıkma becerisi yüksek olan kişilerin olumlu Tanrı algılarının ve Tanrı ile yakınlık bağlantısı hisseden kişiler oldukları bulunmuştur (Hill ve Pargament, 2003). Başka bir çalışmada olumlu Tanrı algısının insanların umut düzeylerini artırdığını, hayatın zorlukları karşısında psikolojik bir kaynak olduğunu ve örnek modeller gösterdiğini belirtilmiştir (Stack, 1983). Bu çalışmalar araştırmamız ile gelişmektedir.

Yaptığımız çalışmanın genel sonucuna baktığımızda; ergenlerin dayanıklılık düzeyleri ile Tanrı algısının alt faktörlerine ilişkin algıları arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki vardır. Araştırma sonucumuzu destekleyen çalışmalar; Erdoğan (2015), tarafından yapılan bir çalışmada, Tanrı algısı puanlarının artışı psikolojik dayanıklılık ile ilişkili bulunmuştur. Literatür de Tanrı algısı ile psikolojik

sağlamlık üzerinde yapılmış az çalışmanın olması ancak 'din kavramı' ile yapılmış çok çalışmanın olması da dikkat çekicidir. Yapılan çalışmalara göre de dinin psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkisi olduğudur (Apaydın, 2001). Yine ABD ve Avrupa'da psikiyatrik yardımlarda gittikçe dine başvurdukları görülmektedir (Koenig ve Larson, 2001). Öğrencilerin aldığı dini eğitim onların Tanrı kavramlarını etkileyip Tanrı tasavvurlarının şekillenmesinde önem arz etmektedir denilebilir. Öğrencilerin olumlu Tanrı tasavvuru arttıkça psikolojik iyi olma hali artmakta iken, olumsuz Tanrı tasavvuru artarken psikolojik iyi olma hali düşmektedir. Bununla birlikte hem kız hem erkek öğrencilerin olumsuz Tanrı tasavvurlarının olumlu Tanrı tasavvuruna göre psikolojik iyi olma halini daha yüksek bir oranda yordadığı görülmüştür. Buna göre öğrencilerdeki Tanrı tasavvurundaki olumsuz bir durumun oluşması psikolojik sağlığı üzerindeki etkisi daha belirgin olarak ortaya çıktığı söylenebilir (Seyhan, 2014). Görüldüğü gibi din duygusu ve Tanrı algısı ile ilişkili yapılan çalışmalar, dinin insan psikolojisi ya da psikolojik iyi olma açısından önemli etkilerinin olduğu görülmektedir (Korkmaz, 2012). Başka bir çalışmada ebeveyn ölümlerinde aile üyelerinin uyumu sağlayan etkenleri incelemek amaçlanmıştır. Aile sistemi bir bütün içinde incelemek için farklı veri kaynakları kullanılmış. Ailenin dini inançları, maddi kaynakları, sosyal bağları ailenin kayıp sonucunda güçlü kılan etkenler olduğu görülmüştür (Tanacıoğlu, 2015). Özgü (1969), ergenlik döneminde kızların dua ederek psikolojik acı veren durumlardan kurtulabileceklerini ifade etmişlerdir (Akt: Koç, 2004). Başka bir çalışmada Fen Lisesi öğrencilerin olumlu bir psikolojik sağlık düzeyine sahip oldukları halde diğer okul türlerine göre dini inanç konusunda düşük düzeyde kaldıkları görülmektedir (Gürsu, 2011).

Bireyin inancına yönelik bağlanması, dinin gereklerini yerine getirmesi, dini kader anlayışı ruh sağlıklarını olumlu yönde etkilemektedir. Dini inancı yüksek olan, özürülü çocuğa sahip annelerin depresyondan daha az etkilenmektedir ve yaşam doyumlarının yüksek olduğu; dinsel kader anlayışı olan bireylerin ise boşanma, psikolojik sorunlar, işsizlik ve sağlık sorunlarından daha az etkilendikleri ve üstesinden daha kolay geldikleri görülmüştür (Myers ve Diener, 1995). Yapılan dini organizasyonlar (Werner ve Smith, 1992; Wang ve Gordon., 1994) çevresel ve toplumsal kaynakların varlığı da çeşitli risk altındaki bireylerin psikolojik sağlıklarını artırmaya katkıda bulunmaktadır.

Bir çalışmada yine dini inançlara ve Tanrı algısına sahip, Tanrı ile yakın bir bağlantısı olduğunu belirten kişilerin yaşamın zorlukları ile başa çıkabilme becerileri, psikolojik yeterlilik ve uyum düzeyleri gibi psikolojik dayanıklılığın temel unsurlarında inanmayan ve olumsuz bir Tanrı algısına sahip kişilerle karşılaştırıldığında düzeyleri daha yüksektir (Hill ve Pargament, 2003). Tanrı algısı yüksek olan bireylerin, Tanrı'ya inanmayan veya şüphe duyanlara göre ailedeki bireylerin birbirine daha sıkı şekilde bağlandıkları, aile üyelerinin birbirlerine destek olduğu, birbirileri ile iyi bir iletişim kurdukları söylenmektedir. Sonuç olarak Tanrı'ya inanların, inanmayanlara göre psikolojik dayanıklılıkları yüksektir (Batan, 2016). Bunun nedeni olarak bireylerin fitrat olarak inanç üzerine yaratılmış olmaları ve kendilerini Allah'ın koruması altında olduklarını düşünmeleri olabilir. Araştırma sonucunda görüyoruz ki olumlu Tanrı algısı, koruyucu faktör rolü alabilmektedir.

Tüm bu incelemeler ışığında şu önerilerde bulunulabilir; bireyin Allah algısına yönelik yaklaşımları, hamilelik ve doğumdan itibaren güvenli bağlanmasıyla başlamaktadır. Ayrıca ailenin verdiği Yaratıcıyla ilişkin bilgilerin önemi göz önüne alınarak, ailelere yönelik Allah algısı ve güvenli bağlanma konularında bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir. Ergenlerin yaşları ilerledikçe Allah'tan uzaklaştıkları görülmüştür. Bu durum ergenlerin daha da yalnızlaşmaları ve ruhsal problemlerle zor baş etmelerine sebep olduğu için bireylere küçük iken daha doğru ve sağlıklı ilgiler verilmeleri, aileler bu konuda sert bir tutum yerine daha yumuşak ve hoşgörülü tutum sergileyebilirler.

İnsanın toplum içinde uyum sağlamasında, kendini ifade etmesinde ve karşılaştığı birçok problemlerle baş etmesinde sahip olduğu inanç şemaları olabilir. Bu inanç şemalarını sağlıklı kullandığı sürece psikolojik sağlamlığı da dinamik olacağı düşünülmektedir. İnanç şemaları olarak kastedilen sahip olduğu herhangi bir inancı değil, Allah'a olan inancıdır. Allah inancının psikolojik rahatsızlıklarda ki etkisini incelemek için nitel araştırmalara ihtiyaç vardır.

Okul psikolojik danışmanları öğrencilerin problemlerle kolay başa çıkabilme ve uyum sağlama konusunda önemli bir kavram olan Psikolojik sağlamlık üzerine yapacakları çalışmalarda koruyucu faktör olduğu görülen Allah algısı üzerine çalışmalardan da yararlanabilirler.

KAYNAKÇA

- Akın, A., & Demirel, S. (2003). Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkileri. *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), 73-82.
- Albayrak, A. (1995). *Ergenlerin Dini Gelişiminde Sevgi ve Korku Motifinin Etkinliği*. Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Apaydın, H. (2001). Aile İçi İletişimin Çocuğun Dinsel Gelişimine Etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(12-13), 319-337.
- Arslan, G., & Balkıs, M. (2014). Ergenlikte Görülen Problem Davranışlar ve Aile Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *SDU International Journal of Educational Studies*, 1(1), 11-23.
- Batan, S. N. (2016). *Yetişkinlerde Psikolojik Dayanıklılık Ve Dini Başa Çıkmanın Yaşam Doyumuna Etkileri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Bulut, S., Doğan, U., & Altundağ, Y. (2013). Adolescent Psychological Resilience Scale: Validity and Reliability Study. *Suvremena Psihologija*, 16(1), 21-32.
- Calvert, S. J. (2010). *Attachment to God as a Source of Struggle and Strength: Exploring the Association Between Christians' Relationship with God and Their Emotional Wellbeing*. New Zealand: Massey University.
- Çalışkan, T., & Çınar, S. (2010). Akran Desteği: Öğrencilerin Sınıf Ortamı ve Uygulama Alanlarında Birbirleriyle Yardımlaşma Durumlarının Değerlendirilmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3(1), 226-234.
- Dinvar, P. E. (2011). *Travma Sonrası Stres, Dünyaya İlişkin Varsayımlar ve Tanrı Algısı Arasındaki İlişki*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Erdoğan, E. (2014). Üniversite Öğrencilerinde Tanrı Algısının Dini Yönelim Biçimleri İle İlişkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(27), 167-185.
- Erdoğan, E. (2015). Tanrı Algısı, Dini Yönelim Biçimleri Ve Öznel Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişisi: Üniversite Örnekleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(29), 223-246.
- Ergün, O. (2016). *Ergenlerde Duygusal Zeka Özellikleri İle Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi.
- Fırat, Ç. D. (1966). Ergenlikte Din. A. Vergote içinde, *Ergenlikte Din* (s. 309-320).
- G. Justice, W., & Lambert, W. (1986). A Comparative Study of The Language People Use to Describe The Personalities of God and Their Earthly Parents. *Journal of Pastoral Care*, 40(2), 166-172.
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik Sağlamlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler Üzerine Bir Derleme Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 113-128.
- Güler, Ö. (2007a). Tanrı Algısı Ölçeği (TA): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *AÜİFD XLVIII*(1), 123-133.
- Güler, Ö. (2010). Dini İnanç ve Psikolojik Sağlık İlişisine Dair Bir Değerlendirme. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 95-105.
- Güngördü, M. (2001). *Allah' a Atfedilen Özellikler ile Depresyon Arasındaki İlişki Üzerine Bir Çalışma*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

- Gürsu, O. (2011). *Ergenlik Döneminde Psikolojik Sağlık ve Dindarlık İlişkisi*. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Hill, P. C., & Pargament, K. I. (2003). Advances in the Conceptualization and Measurement of Religion and Spirituality. *American Psychologist*, 58(1), 64-74.
- Hökelekli, H. (1998). *Din Psikolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Hughes, T. H. (2004). Psikoloji ve Dini Hayat. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(10), 159-171.
- Kane, D., Cheston, S. E., & Greer, J. (1993). Perceptions Of God By Survivors Of Childhood Sexual Abuse: An Exploratory Study In An Underresearched Area. *Journal of Psychology and Theology*, 21(3), 228-237.
- Kararımk, Ö. (2006). Psikolojik Sağlık, Risk Faktörleri Ve Koruyucu Faktörler. *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 129-142.
- Kararımk, Ö. (2016). Psikolojik Sağlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*(26), 129-142.
- Koç, M. (2003). Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisi Üzerine Teorik Bir Yaklaşımı. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(1), 373-397.
- Koç, M. (2004). Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Algılarının Ruh Sağlığına Etkileri Üzerine Bir Alan Araştırması. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(10), 115-157.
- Koenig, H. G., & Larson, D. B. (2001). Religion And Mental Health: Evidence For An Association. *International Review of Psychiatry*, 13(2), 67-78.
- Korkmaz, N. E. (2012). Tanrı'ya Bağlanma ve Psikolojik İyi Olma. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 6(12), 95-112.
- Kurt, T. (2013). *Ebeveynleri Boşanmış Ergenlerin Yılmazlık, Benlik Saygısı, Başa Çıkma ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Yılmazlığın Aracı Rolü*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Lee, B. Y., & Newberg, A. B. (2005). Religion And Health: A Review And Critical Analysis. *Journal Of Religion & Science*, 40(2), 443-468.
- Luthar, S. S. (1999). *Poverty and Children's Adjustment*. London: Developmental Clinical Psychology and Psychiatry.
- Masten, A. S., & Reed, M.-G. J. (2002). Resilience in Development. C. R. Snyder, & S. J. Lopez içinde, *Handbook of Positive Psychology* (s. 74-88). New York: Oxford University Press.
- Maton, K. I. (1989). The Stress-Buffering Role of Spiritual Support: Cross-Sectional and Prospective Investigations. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 28(3), 310-323.
- McCoy, P. K. (2001). *Psychological Hardiness and Biochemical Markers Of Acute Stress*. Texas: University of North Texas.
- Myers, D. G., & Diener, E. (1995). Who Is Happy? *Psychological Science*, 6(1), 10-19.
- Öz, F., & Yılmaz, E. B. (2009). Ruh Sağlığının Korunmasında Önemli Bir Kavram: Psikolojik Sağlık (Derleme). *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 82-89.
- Paloutzian, R. F. (1996). *Invitation to the Psychology of Religion, Third Edition*. New York: The Guilford Press.
- Saka, A., & Ceylan, Ş. (2018). Ergenlerin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Aile Yapılarına Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 68-86.

- Sarıkaya, A. (2015). *14-18 Yaş Arası Ergenlerin Benlik Saygısı ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. İstanbul: İstanbul Bilim Üniversitesi.
- Schaefer, C. A., & Gorsuch, R. L. (1991). Psychological Adjustment and Religiousness: The Multivariate Belief-Motivation Theory of Religiousness. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 30(4), 448-461.
- Seybold, K. S., & Hill, P. C. (2001). The Role of Religion and Spirituality in Mental and Physical Health. *Current Directions In Psychological Science*, 10(1), 21-24.
- Seyhan, B. Y. (2012). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Diğer Fakülte Öğrencileri ile İnanç Tarzları, Denetim Odağı ve Psikolojik İyi Olma Hali Açısından Karşılaştırılması. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(2), 533-571.
- Seyhan, B. Y. (2014). Üniversite Öğrencilerinde Tanrı Tasavvuru Ve Psikolojik İyi Olma Hali Arasındaki İlişkiler. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(1), 65-97.
- Stack, S. (1983). The Effect of Religious Commitment on Suicide: A Cross-National Analysis. *Journal of Health and Social Behavior*, 24(4), 362-374.
- Tanacıoğlu, B. (2015). *A Single Case Study of Family Resilience After Parental Death*. İstanbul: Boğaziçi University.
- Turgut, Ö. (2015). *Ergenlerin Psikolojik Sağlık Düzeylerinin, Önemli Yaşam Olayları, Algılanan Sosyal Destek ve Okul Bağlılığı Açısından İncelenmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Wang, M. C., & Gordon, E. W. (1994). *Educational Resilience in Inner-City America Challenges and Prospects*. United States: Lawrence Erlbaum Associates.
- Werner, E., & Smith, R. S. (1992). *Overcoming the Odds High Risk Children from Birth to Adulthood*. United States: Cornell University Press.
- Yapıcı, A. (2010). Allah ve Kutsal Kavramlarının Çağrıştırdıkları Anlamlara Sosyo-Psikolojik Bir Bakış: Çukurova Üniversitesi Örneği. *Değerler Eğitim Dergisi*, 8(20), 169-206.